

Vánoční bohoslužba v obýváku

Vánoční noc obsahuje několik zvláštních liturgických prvků, které nenalezneme v žádné jiné části církevního roku. Mohou se nám stát vodítkem při přípravě domácí bohoslužby, kterou můžeme slavit – zvlášť nebude-li možné účastnit se mše svaté v kostele.

Stejně dobře se však mohou stát doplněním rodinného večera či noci i v případě, že do kostela půjdeme. Čas a místo rodinné bohoslužby zvolíme podle zvyklostí rodiny, její velikosti i atmosféry. Pro rodiny s dětmi může být nejšikovnější podvečer před slavnostní hostinou a rozbalováním dárků. Na společnou delší modlitbu a prožitek Ježíšova narození tak přirozeně naváže oslava a radost z obdarování se. Pro dospělé může být naopak vhodnější pokročilá noc, určená k rozjímání nad tajemstvím Boha sjednoceného s člověkem.

Navazující evangelia

První zvláštností vánoční liturgie je výběr biblických čtení. Možná jen kněží vědí, že ke čtyřem bohoslužbám slavnosti Narození Páně, tedy k vigílii (předvečer slavnosti), půlnoční, dále mši za svítání a pak ve dne na Hod Boží vánoční, patří čtyři různá evangelia. Jejich seřazení plastickým způsobem ukazuje, jak porozumět narozenému dítěti v jeslích.

Ježíšův rodokmen z Matoušova evangelia (Mt 1,1-25), kterým se začíná (čte se při první mši v předvečer, o vigílii), dokazuje, že betlémské dítě je skutečným člověkem. Nese jedinečnou genetickou informaci a navazuje na linii předků dobrých i zlých. Prolog Janova evangelia (Jan 1,1-18), kterým se končí (čte se při čtvrté mši ve dne), je naopak zpěvem o Kristově božském původu. Evangelista vypravuje o tom, že Ježíš byl na počátku jako pravé světlo, že skrze něj bylo všechno stvořeno. Konečně příběh o pastýřích, kteří uvěřili zprávě andělů a šli se do Betléma podívat (Lk 2,1-14 a Lk 2,15-20), jenž se čte při 2. a 3. mši v noci a za svítání, ukazuje jednotu Kristova božství i lidství: prostí lidé z judského venkova se klaněli malému dítěti v klíně matky – skutečnému Bohu a skutečnému člověku.

V rodinách s dětmi je tak možné věnovat se barvitému líčení o andělech, pastýřích, světle a jeskyni či stáji. Podle věku dětí mohou pomoci obrázky či

postavičky. Dospělí si mohou vzít k rozjímání postupně všechna čtení, porovnat přístup evangelistů a žasnout nad vynalézavostí Boha, který se z lásky stal člověkem.

Elogium Páně i naše vlastní

Druhou zvláštností vánoční noci je zpěv tzv. elogia o narození Páně. Jedná se původně o mnišský zvyk připomínat si každý den v chóru nebo v refektáři světců, jejichž výročí připadá na daný den. Pro vánoční den – byť se nejedná o připomínku světce – byl vytvořen zvlášť krásný zpěv. V něm se zasazuje narození Ježíše do konkrétního běhu světových dějin: stvoření světa, vyjití Abraháma, pomazání Davida, ale též konání řecké olympiády nebo založení Říma. Text elogia je možné nalézt například na webu Liturgie.cz.

Protože je každé slavení Vánoc jedinečné a přítomňuje nám Ježíšovo narození, je možné v rámci rodinné bohoslužby nebo nočního rozjímání vytvořit vlastní elogium: zasadit Vánoce 2020 do dějin vlastní rodiny, svého života nebo tohoto zvláštního

Návrh struktury bohoslužby

Zahájit ji můžeme vánoční koledou, znamením kříže a uvedením do toho, co se bude při bohoslužbě dít.

Následovat může úkon kajcnosti nebo jiný projev prosby o Boží milosrdenství. Místo toho je možné použít přepracované elogium (vánoční chvalozpěv) nebo zkombinovat obojí. Elogium, poji-li se s půlnoční, se říká před jejím začátkem.

Může se odcitovat vstupní modlitba z misálu ze kterékoli vánoční mše.

Následují biblická čtení, jejich počet je vhodné upravit podle věku a skladby účastníků, podobně žalmy nebo jiné písně mezi čteními. Poté je možné společné sdílení o vánočním evangeliu podle věku a skladby účastníků, lze ho kombinovat s koledami.

Vrchol bohoslužby – rozsvícení svíček, uložení Jezulátka, zpěv *Sláva na výsostech Bohu*, pokleknutí u jesliček atd.

Následuje přímluvná modlitba zakončená Otčenášem. Můžeme se přimlouvat sami za sebe, za naše blízké i za celý svět. Zvlášť můžeme pamatovat na lidi, které současná pandemie obzvlášť zasáhla – na ty, kdo přišli o někoho blízkého, na nemocné nebo na ty, kdo ztratili zdroj obživy.

Prosba o požehnání: *Dej nám, Bože, své požehnání*, jako v breviáři.

Koleda *Narodil se Kristus Pán*.

Jedním z prvků bohoslužby může být položení Jezulátka do jesliček. Snímek Josef Cinciala / Člověk a Víra

ho roku. Při modlitbě s dětmi je možné projít fotky z uplynulého roku a poděkovat Bohu, že byl s námi navzdory těžkostem. Dospělí si mohou sepsat milníky svého křesťanského života a rozvažovat, jak je tyto události připravovaly na letošní noc narození Páně.

Kontrast světla a tmy

Do vánoční liturgie patří také kontrast světla a tmy. Jedná se o jednu z nejdelších nocí v roce, spojenou se zimním slunovratem, v níž si připomínáme, že se rozzářila Boží sláva. Svíčky se v kostelní liturgii používají až o Veliké noci. Ale když je nyní zapojíme doma při modlitbě, dojde nám, že Vánoce by bez Velikonoc nebyly úplně, že světlo narození je proctvím o noci zmrtnýchvstání. Je možné například od adventního věnce rozsvítit další svíce v domácnosti jako symbol světla, které proniklo tmu. Je také možné svíce na věnci sfouknout, protože příchodem Krista umlkl hlas proroků. S rozsvícením světla se může spojit zpěv typicky vánočního *Sláva na výsostech Bohu*, který jsme během čtyř adventních nedělí neslyšeli.

Položit Jezulátka do jesliček

Při vánoční liturgii se klečí při Krédu tam, kde se obvykle pouze ukláníme: při slovech *Skrze Duha Svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člo-*

Čtyři evangelia pro vánoční bohoslužby

Mt 1,1-25 – Ježíšův rodokmen
Lk 2,1-14 – Zvěstování pastýřům
Lk 2,15-20 – Klanění pastýřů
Jan 1,1-18 – Prolog

věkem. Jedná se o vyjádření víry, že Ježíšovo narození není záležitostí minulosti. Postojem těla dáváme najevo, že když slavíme liturgii, dochází ke „zpřítomnění“, Ježíš se rodí uprostřed nás. V domácím prostředí je toto gesto inspirací k zapojení nejen mysli a slov, ale také těla: zahrát s dětmi kousek vánočního příběhu, kleknout si k jesličkám, zvednout ruce při modlitbě díky, obrátit svou tvář k Východu.

Ještě jeden fyzický prvek může při vánoční bohoslužbě zejména s dětmi pomoci, byť není vzat přímo z liturgie: položení Jezulátka do jesliček. Postavíme Betlém v předvánočním týdnu a vyčkáme až na noc narození Páně, než do něj – třeba za zpěvu *Sláva na výsostech* – položíme figurku malého Ježíše. Nejen pro děti to může být výraz skutečnosti, že Pán přichází na svět konkrétně pro nás.

Jitřní modlitba

Posledním specifickým svaté noci je její protkání různými liturgickými modlitbami. Ve středověku dosáhl tento prvek mimořádného rozvoje, mniši a kanovníci téměř neměli čas na spánek: nešpory střídala vigílie, na matutinum (liturgická modlitba v noci) navazovala půlnoční, po laudách (ranní chvály) a primě (modlitba při východu slunce) se hned konala jitřní bohoslužba a před hlavní mší byla ještě tercie (třetí modlitba dne, kolem deváté hodiny). Takové množství modliteb není možné chtít po dětech, ale dospělí mohou vzít do ruky jak breviář, tak misálek. Jednotlivé hodinky, které patří k vánoční noci, tedy nešpory a modlitbu se čtením, mohou prostrídat s texty určenými pro jednotlivé vánoční mše. Ani v domácím prostředí se náš kontakt s liturgií církve nemusí omezit jen na biblická čtení, ale je možné recitovat texty ze mše (samozřejmě ne k samotné bohoslužbě oběti a proměňování), které důvěrně známe a máme rádi.

Ať už domácí bohoslužbu uspořádáme jakkoli, jejím hlavním smyslem by měla zůstat oslava skutečnosti, že Bůh tak miloval svět, že dal svého Syna. Naším úkolem v kostele i doma je v tuto Boží lásku uvěřit, přijmout ji a objevit, že díky ní máme „na to“ mít rádi druhé lidi.

P. RADEK TICHÝ, liturgik

Vánoční úkon kajcnosti

Synu Boží, který ses narozením z Panny Marie stal naším bratrem, Pane: smiluj se nad námi.

Odpověď: Pane, smiluj se nad námi.
Synu člověka, který znáš a chápeš naši slabost,

Kriste: smiluj se nad námi.

Odpověď: Kriste, smiluj se nad námi.
Jednorozený Synu Otce, který z nás tvoříš jednu rodinu, Pane: smiluj se nad námi.

Odpověď: Pane, smiluj se nad námi.

Kontrast světla a tmy může být důležitým pomocníkem k prožití této vánoční bohoslužby.

Snímek Martina Řehořová / Člověk a Víra